

• Ben İşletme Bölümü'ne girmek istiyordum, ama puanım yeterli değil. Hem, yeni sistemde MF grubu da İşletme secebildiği için bizim şansımız oldukça azalıyor. Maliye Bölümü'nü tercih etsem nerede çalışabilirim?

• Siz bana Kimya Bölümü'nü öneriyorsunuz; ama, mezun olduğumda iyi para kazanabilir miyim?

Benim hayalim Uluslararası İlişkiler Bölümü'yü. Yine de kampüsü olmayan üniversitelerin bu bölümünü tercih etmektense kampüsü olan üniversitelerin başka bölümlerini tercih ederim.

• Ben aslında mühendis olmak istiyorum ama, ailem tıp okumam için ısrar ediyor; bir türlü karar veremiyorum.

• Benim için önemli olan üniversitenin olanakları. Meslekler hakkında pek fazla bilgim yok zaten.

• Benim için farketmez. Puanımın yettiği bütün bölümleri sırasıyla yazacağım. Zaten başka şansım da yok!

ŞİMDİ TERCİH ZAMANI!

Ayşegül Tokbudak *

Bu konuşmalar hiç yabancı gelmiyor, değil mi? Yükseköğretim adayı gençlerin sınav kaygıları bittikten sonra çok önemli bir kavşak çıkıyor karşılıklarına: Meslek seçimi. Aslında hazırlanacakları mesleğe bağlı olarak yaşam biçimlerini seçiyor gençler. Seçilen mesleğin sağlayacağı doyum, kurulacak ilişkiler ve içinde yaşanacak çevre bu aşamada belirlendiği ve tüm yaşamı etkileyeceği için, alınacak karar çok büyük önem taşıyor. Ancak, sık karşılaşılan sorun, adayların bir kısmının amaç belirlememiş olmaları, bir kısmının da meslekler hakkındaki bilgilerinin yüzeysel olması. Daha da önemli olan noktaysa adayların bireysel özelliklerinin, ilgilerinin, yeteneklerinin çok da farkında olmamaları.

Bu noktada ortaöğretimin çok önemli bir eksiği çıkıyor karşımıza:

eğitim sistemimizde (giderek ilköğretim sistemini de kapsayacak şekilde) en önemli amacın öğrencileri sınava hazırlamak olduğu gerçeği... Okullar ve dershaneler başarılarını, sınavı kazanan öğrenci sayısı ile ölçüyor, rehberlik hizmetleri etkin olarak verilmiyor. Bunların sonucunda da öğrenciler, yaşamda gerekli olabilecek bilgilerle yeterince donanmadan mezun oluyorlar.

Adayların bir kısmı tercih yaparken yakın çevrelerindeki örneklerle bakarak veya onların öneri ve telkinleriyle karar veriyor, yanlış tercih yapanlar sonrasında hayal kırıklığı ve zaman kaybına uğruyorlar.

Aday tercihlerini etkileyen bir diğer değişken de, ekonomik yapıdaki değişikliklere ve teknolojiye bağlı olarak iş çevrelerindeki

koşulların değişmesi. Bunun sonucunda mesleklere olan talep de değişiyor. Örneğin, 1970'li yıllarda tıp fakültelerine olan yoğun talep, 1980'li yıllarda yerini mühendislik fakültelerine bıraktı. Kuşkusuz talebi, yukarıda sayılanlara ek olarak, öğretim süresi ve ileri öğretim olanakları da belirliyor. Bu etkilerin lise son sınıf öğrencilerinin tercihlerine yansımaları, onların bilinçli ve duyarlı olduklarının bir göstergesi.

Son yıllarda tercihlerde gözlenen bir başka önemli etken de bazı öğrencilerin meslek seçiminden çok, mezun olacakları üniversitenin seçimi üzerinde durmaları. Ülkemizin köklü bir geçmişe sahip olan ilk ve büyük üniversiteleri, yüksek puan alan öğrenciler tarafından tercih edilmediği, fiziksel ortam ve sağlanan olanakların

önemli bir ölçüt olduğu gözleniyor. Bu seçim, gençlerin çok istedikleri meslekleri bile gözardı etmelerine neden olabiliyor. Üniversite seçiminde, üniversitenin kampüsünün bulunup bulunmadığı kriterinin giderek önem kazanması, öğretimin yanısıra sosyal ve kültürel etkinliklere verilen önemin de artmakta olduğunun bir göstergesi.

Adaylar, ortaöğretimin 10. sınıfında alan seçerken, bir anlamda meslek alanı seçimlerini de yapmış oluyorlar. Alan seçimini ilgili derslerden alınan notlar belirliyor. Ancak, ilginin, yeteneğin yüzde 50'sini açıkladığı görüşünden hareketle, Milli Eğitim Bakanlığı'nın seçimdeki öncelik kriteri olan notların, öğrencilerin ilgilerini bir ölçüde yansıttığı düşünülebilir. Bu noktada, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden yararlanılması oldukça önemli. Alan belirleme sürecinde uzmanların desteğinin alınması, ileride yaşanacak pişmanlıkları önleyecektir. Bunun yanısıra, özellikle son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'nın getirdiği aflar, seçtikleri alanı farklı etkilenmelerle değiştiren adayların da zaman zaman pişmanlıklar yaşamasına neden olmakta. Bu pişmanlıklar daha çok, yükseköğretim programlarının seçimi sırasında yaşanıyor. Bilindiği gibi, ÖSYS sisteminde, seçilen ortaöğretim alanının devamı sayılan yükseköğretim programlarına yerleştirme yapılırken, ortaöğretim başarı puanı, daha yüksek bir katsayıyla çarpılıyor. Bu durum, yerleştirme puanını büyük ölçüde etkileyerek adayın bir üst veya bir alt tercihinin, veya herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmesini engellediğinden büyük önem taşıyor.

Söz ortaöğretim başarı puanından açılmışken, lise dönemi boyunca alınan notların yerleştirme puanına olan etkisinin ne denli yüksek olduğunun hatırlatılmasında yarar var. Ortaöğretim başarı puanının artırılması için henüz çok geç değil!

Tercihler belirlenirken yukarıda sayılan durumların dikkate alınması, adayların doğru karar almasını kolaylaştıracaktır. Adaylar, öncelikle, yükseköğretim programları ve meslekler hakkında çeşitli kaynaklardan (basılı materyaller, örneğin, ÖSYM yayınları; meslek adamları vb.) bilgi edinmeli,

kendi ilgi ve yeteneklerinin farkına varmalıdır. Tercih formu doldurulurken adayların,

- meslek çeşidi (mühendislik, iktsadi ve idari bilimler vb.)
- kent
- üniversite
- program (elektrik-elektronik mühendisliği, işletme vb.)

tercihlerini bu sırayla düşünmelerinde yarar var.

Adayların meslekler ve kendileri hakkında edindikleri bilgilerin yanısıra, ÖSYS sistemi hakkında da ayrıntılı bilgiye gereksinimleri var. Bu bilgiyi adaylar en doğru ve dolaysız şekilde ÖSYM yayınlarından elde ediyorlar. Kimi adayların, sınava hazırlayıcı hizmetler veren kurum ve kuruluşların yayınlarını yeğledikleri, hatta kodlama aşamasında o yayınları kullanarak mağdur duruma düştükleri görülebiliyor. Adaylar, kendileri için hazırlanmış ÖSYS kılavuzlarını okumak ve sistem bilgisi edinmek sorumluluğunu taşımaları. Çünkü ÖSYS sistemi, adaylarını yetişkin bireyler olarak kabul etmekte.

ÖSYS kılavuzlarında da ayrıntısıyla anlatıldığı gibi, adayların yükseköğretim programlarına yerleştirilmeleri,

- Öğrenci Seçme Sınavı sonucunda hesaplanan Y-ÖSS puanları,
- yükseköğretim programları tercihleri ve
- yükseköğretim programlarının kontenjan ve koşulları dikkate alınarak gerçekleştiriliyor.

ÖSYS Kılavuzları, adaylara rehberlik etmek amacıyla, yükseköğretim programlarının yer aldığı listelerde, programlar hakkında ayrıntılı bilgiler aktarmakta: programın bağlı olduğu üniversite, yürütüldüğü kent, puan türü, öğretim süresi, kontenjanı, o programın öğrencide aradığı nitelikler ve nihayet o programa bir önceki yıl en son sırada yerleştirilmiş adayın puanı ve bu ölçüden elde edilmiş yüzdeler dilim. Adayların, tercihlerini yaparken bu bilgiler arasında genellikle en çok dikkate aldıkları şeyin puan olduğu gözleniyor. Oysa bu puan, bir önceki yılın adaylarından birinin ölçüsünü yansıtıyor. Bu nedenle, bu ölçüyü ancak bir ipucu olarak kullanmak gerekiyor. Önerilen, puandan çok, daha kaba bir ölçü olmasına rağmen yüzdeler dilimlerle çalışılması.

Son söz olarak, tercih sıralamasında en önemli nokta, bir üst sıraya yazılan tercihin, bir alt sıraya yazılan tercihten herhangi bir nedenle daha fazla istendiğinin bilincinde olunması. Örneğin, 3. sıraya yazılan bir yükseköğretim programı, 2. sıraya yazılardan daha az, buna karşılık 4. sıraya yazılardan daha çok isteniyor olmalı. Bu denetim de her bir sırada tekrarlanmalı.

Bütün bunlar, üniversite adayları için kısa notlar. Bu kısa notların, adaylara daha derinlemesine yapacakları hazırlıklar için yardımcı olması dileğiyle...

*Anadolu Üniversitesi Öğretim Görevlisi